

2130* **Nadmorskie wydmy szare**

Helichryso-Jasionetum litoralis

Fot. 1. Murawa psammofilna *Helichryso-Jasionetum litoralis* na wydmy szarej – Dźwirzyno (© B. Bosiacka)

I. INFORMACJA O SIEDLSKU PRZYRODNICZYM

1. Identyfikatory fitosocjologiczne (związki, zespoły, zbiorowiska)

Klasa: *Koelerio glaucae-Corynephoretea canescentis*

Rząd: *Corynephoretalia canescentis*

Związek: *Corynephorion canescentis*

Zespoły i zbiorowiska:

Helichryso-Jasionetum litoralis – murawa psammofilna

z kocankami piaskowymi i jasiońcem piaskowym

Zespół występuje wzdłuż całego wybrzeża Bałtyku w obrębie tzw. wydmy szarej. Różnicuje się na dwa podzespoły: typowy i chrobotkowy. Podzespół chrobotkowy wyróżnia się bujnym rozwojem warstwy porostowo-mszystej i mniejszym udziałem gatunków zielonych i wykształca się bardziej w głębi łądu, zwykle sąsiadując z lasem.

2. Opis siedliska przyrodniczego

Wydmy, w tym tzw. wydma szara, należą do dominujących typów polskiego wybrzeża. W sumie zajmują około 70% jego całej długości. Zespół z kocankami i jasiońcem to niska, zwarta murawa, pozbawiona wysokich traw tak charakterystycznych dla wydmy białej, z wyraźnym porostowo-mszystym kobiercem.

Fot. 2. Wydma szara – Słowiński Park Narodowy
(© M. Braun)

Fot 3. Wydma szara – Pogorzelnica, poligon
(© B. Bosiacka)

W szeregu zonacyjnym zbiorowisk roślinnych zajmuje kolejne miejsce po zbiorowiskach tzw. wydmy białej. W zależności od zasobności gleby, stosunków wodnych i procesów eolicznych mogą występować dwa podzespoły różniące się zwartością warstwy porostowej oraz pokryciem gatunków zielnych, które jest głównym kryterium podziału.

W podzespole chrobotkowym decydującą rolę odgrywają porosty. Warstwa zielna wykształcona jest podobnie jak w podzespole typowym, w którym porosty zajmują mniejszy stopień pokrycia powierzchni.

Wyróżniającą cechą całego zespołu jest również obecność podgatunków związanych z brzegiem Bałtyku: jastrzębiec baldaszkowaty *Hieracium umbellatum* subsp. *dunense*, fiołek trójbarwny *Viola tricolor* subsp. *maritima*, bylica polna *Artemisia campestris* subsp. *sericea*, a z porostów: płucnica darenkowata *Cetraria muricata*, chrobotek trocinowaty *Cladonia scabriuscula*.

3. Warunki ekologiczne

Siedlisko 2130 w klasycznym układzie pasmowego ułożenia wałów wydmych naszego wybrzeża wstępuje za wałem tzw. wydmy białej. Jego szerokość wynosi od kilku do ponad 100 m. Powierzchnia siedliska nie jest regularna i ponadto jest zróżnicowana pod względem ekspozycji. Murawa wykształca się w miejscach mniej narażonych na zasypywanie, gdzie zaczyna tworzyć się cienka warstewka próchnicy. Podłoże jest luźne, gleba słabo wykształcona, jałowa, o umiarkowanie kwaśnym odczynie (pH 5,5–6,5), zmieniającym się wraz ze wzrostem zwarcia roślinności przez wzbogacenie piasku w substancje humusowe. Zachowanie powyższych warunków pozwala na rozwój roślinom zielnym o słabym wzroście piętrowym, ale przede wszystkim roślinom zarodnikowym – porostom i mchom, które wykazują nikłe zdolności do przerastania piasku.

Warunki siedliskowe decydują o wykształceniu się jednego z dwóch wymienionych podzespołów. Wyraźny i zróżnicowany układ murawy na podzespół typowy i chrobotkowy jest widoczny jedynie na niewielkich jeszcze zachowanych fragmentach wybrzeża (przede wszystkim fragmentach akumulacyjnych wybrzeża). Natomiast uchwycenie przestrzennych różnic w roślinności wydmy szarej pomiędzy podzespołami jest niezwykle trudne ze względu na zniszczenia wydmy.

Pionierski charakter siedliska sprawia, że należy ono do ekosystemów najmniej odpornych na jakiegokolwiek niszczenie mechaniczne, m.in. na deptanie, rozjeżdżanie itp.

4. Typowe gatunki roślin

Nadmorskie murawy psammofilne z kocankami i jasiercem należą do zbiorowisk oligotroficznych, co przede wszystkim determinuje małą liczbę gatunków roślin zielnych.

Warstwa zielna: jastrzębiec baldaszkowaty *Hieracium umbellatum* subsp. *dunense*, fiołek trójbarwny *Viola tricolor* subsp. *maritima*, bylica polna *Artemisia campestris* subsp. *sericea*, turzycza piaskowa *Carex arenaria*, szcztolicha siwa *Corynephorus canescens*, kruszczyk rdzawoczerwony *Epipactis atrorubens*, mikołajek nadmorski *Eryngium maritimum*, kostrzewa poleska *Festuca polesica*, kostrzewa czerwona *Festuca rubra* subsp. *arenaria*, kocanki piaskowe *Helichrysum arenarium*, jasieriec piaskowy *Jasione montana*, groszek nadmorski *Lathyrus japonicus* subsp. *maritimus*, Inica wonna *Linaria odora*.

Warstwa porostów i mchów: chrobotek łagodny *Cladonia arbuscula* subsp. *mitis*, ch. kieliszkowaty *C. chlorophaea* s.l., ch. różowaty *C. cornuta*, ch. strzępiasty *C. fimbriata*, ch. rosochaty *C. foliacea*, ch. widlasty *C. furcata*, ch. siwy *C. glauca*, ch. wysmukły *C. gracilis*, ch. najeżony *C. portentosa*, ch. Floerkego *C. macilenta* subsp. *floerkeana*, ch. trocinowaty *C. scabriuscula*, ch. rogokształtny *C. subulata*, pustułka pęcherzykowata *Hypogymnia physodes*, krótkosz białawy *Brachythecium albicans*, zęboróg purpurowy *Ceratodon purpureus*, widłoząb kędzierzawy *Dicranum polysetum*, rokićnik pospolity *Pleurozium schreberi*, knotnik zwisły *Pohlia nutans*, skalniaczek siwy *Rhacomitrium canescens*.

5. Rozmieszczenie w Polsce

Ryc. 1. Mapa rozmieszczenia stanowisk z wyróżnieniem stanowisk monitorowanych w latach 2006–2008

II. METODYKA

1. Metodyka badań monitoringowych

Wybór powierzchni monitoringowych

Wydmy szare rozciągają się na całej długości wybrzeża od Świnoujścia po Hel i Mierzeję Wiślaną. Ich zasięg porożcinany jest klifowymi fragmentami wybrzeża oraz dynamicznie rozwijającymi się miejscowościami nadmorskimi.

Powierzchnie monitoringowe powinny zostać wybrane na stanowiskach reprezentatywnych, obejmując całe spektrum dynamicznych zmian siedliska, na których zachodzi akumulacja, aby uchwycić ich zmienność, oraz na tych, gdzie dominuje abrazja brzegu, aby zapisać ich obecny stan. Należy wybierać siedliska wzorcowo zachowane oraz zdegradowane. Pomimo ponad 400 km długości brzegu, otwartych obszarów z dobrze wykształconymi i szerokimi pasami murawy psammofilnej z kocankami i jasiońcem, gdzie nie ma sztucznych nasadzeń oraz innych ingerencji człowieka związanych głównie z turystyką i rekreacją, jest bardzo mało. Dotychczasowo prowadzono badania na 30 stanowiskach monitoringowych i liczbę tę można uznać za docelową. Optymalnym sposobem rozmieszczenia byłoby wyznaczenie 6 grup po 5 stanowisk, w tym trzy grupy powinny być zlokalizowane na obszarach Natura 2000, a trzy poza nimi.

Sposób wykonywania badań

Standardowa powierzchnia transektu: 10x200 m. Dopuszcza się zmodyfikowanie kształtu i powierzchni transektu, tak by jak najlepiej oddawał charakterystykę zbiorowiska w obszarze. Stan siedliska przyrodniczego ocenia się na podstawie przejścia wzdłuż transektu, na którym wykonuje się trzy zdjęcia fitosocjologiczne. Powierzchnia każdego zdjęcia fitosocjologicznego, wykonanego w miarę możliwości na początku, w środku i na końcu transektu, powinna wynosić 25 m². Standardowo wyznacza się jeden transekt na stanowisku monitoringowym. Współrzędne miejsc sporządzenia zdjęć fitosocjologicznych, a tym samym przebiegu transektu, należy określić za pomocą odbiornika GPS oraz nanieść na mapę 1:5000 (wydruk z ortofotomapy – o ile jest dostępna) lub na mapę topograficzną w skali 1:10 000.

Termin i częstotliwość badań

Badania terenowe należy wykonywać raz na 3 lata. Najlepszym terminem jest lipiec, kiedy występuje optimum wegetacji.

Sprzęt do badań

Prowadzenie monitoringu nie wymaga specjalistycznego sprzętu. Wystarczy taśma miernicza, odbiornik GPS (do lokalizacji stanowisk monitoringowych), cyfrowy aparat fotograficzny, mapa topograficzna lub wydruk z ortofotomapy i formularz do wypełnienia w terenie.

2. Ocena parametrów stanu siedliska przyrodniczego oraz wskaźników specyficznej struktury i funkcji

Tab. 1. Opis wskaźników specyficznej struktury i funkcji siedliska przyrodniczego oraz parametru „perspektywy ochrony” dla siedliska przyrodniczego 2130 – nadmorskie wydmy szare *Helichryso-Jasionetum litoralis*

Parametr/Wskaźnik	Opis
Specyficzna struktura i funkcje	
Charakterystyczna kombinacja florystyczna	Analizując gatunki charakterystyczne, należy także zwracać uwagę na strukturę przestrzenną, bogactwo warstwy roślin zielnych oraz bogactwo warstwy porostowej. Z gatunków porostów i mszaków występują m.in.: chrobotek trocinowaty <i>Cladonia scabriuscula</i> , chrobotek siwy <i>C. glauca</i> , chrobotek widlasty <i>C. furcata</i> , chrobotek Floerkego <i>C. floerkeana</i> , <i>Cephaloziella divaricata</i> , knotnik zwisły <i>Pohlia nutans</i> . Rośliny zielne: jasioniec piaskowy <i>Jasione montana</i> var. <i>litoralis</i> , jastrzębiec baldaszkowy odm. nadmorska <i>Hieracium umbelatum</i> var. <i>dunense</i> , fiołek trójbarwny odm. nadmorska, <i>Viola tricolor</i> var. <i>maritima</i> , bylica polna odm. nadmorska <i>Artemisia campestris</i> subsp. <i>sericea</i> oraz gatunki pochodzące z innych zbiorowisk: turzycza piaskowa <i>Carex arenaria</i> , piaszownica zwyczajna <i>Ammophila arenaria</i> , szczotlika siwa <i>Corynephorus canescens</i> .
Obce gatunki inwazyjne	Nie obserwowano dotychczas obcych gatunków inwazyjnych; ze względu na potencjalne zagrożenie należy ten wskaźnik monitorować.
Rodzime gatunki ekspansywne roślin zielnych	W wyniku zmian zachodzących w siedlisku związanych najczęściej z działalnością człowieka na powierzchnie wkraczają takie gatunki, jak: śmiałka wczesna <i>Aira praecox</i> , stokłosa miękka <i>Bromus hordeaceus</i> , piaszownica zwyczajna <i>Ammophila arenaria</i> , kosmatka polna <i>Luzula campestris</i> , śmiałek pogięty <i>Deschampsia flexuosa</i> .
Obecność nalotu drzew	W niezaburzonych siedliskach obecność nalotu drzew związana jest ze spontanicznym i naturalnym pojawianiem się pojedynczych okazów siewek i podrostów (głównie sosny zwyczajnej) w wyniku sukcesji w kierunku boru. Na zaburzonych siedliskach w wyniku działalności człowieka mogą występować m.in.: brzoza brodawkowata <i>Betula pendula</i> , dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> , jarząg pospolity <i>Sorbus aucuparia</i> , sosna zwyczajna <i>Pinus sylvestris</i> , topola osika <i>Populus tremula</i> , wierzba iwa <i>Salix caprea</i> .
Gatunki nitrofilne	Należy tutaj wyróżnić przede wszystkim takie gatunki, jak: bylica pospolita <i>Artemisia vulgaris</i> , krwawnik zwyczajny <i>Achillea millefolium</i> , przmiotno kanadyjskie <i>Conyza canadensis</i> , rzeżusznik piaszkowy <i>Cardaminopsis arenosa</i> , starzec lepki <i>Senecio viscosus</i> , starzec leśny <i>Senecio sylvaticus</i> , starzec wiosenny <i>Senecio vernalis</i> , starzec zwyczajny <i>Senecio vulgaris</i> , stokłosa miękka <i>Bromus hordeaceus</i> , szczaw wąskolistny <i>Rumex tenuifolius</i> , tomka wonna <i>Anthoxanthum odoratum</i> , wierzbowka kiprzyca <i>Chamaenerion angustifolium</i> , wiesiołek dwuletni <i>Oenothera biennis</i> , wrotycz pospolity <i>Tanacetum vulgare</i> , nawłóć pospolita <i>Solidago virgaurea</i>
Występowanie abrazyj	Jest to jeden z czynników decydujących o wielkości powierzchni i stanie zachowania siedliska. Największego zniszczenia dokonują sztormy w czasie jesieni i zimy. W ostatnich latach obserwuje się nasilenie tych procesów. Nie prowadzi się jednak stałego monitoringu ubywania oraz odtwarzania linii brzegowej i pasa wydm.
Obecność krzewów i krzewinek	Występowanie krzewinek świadczy o kolejnym etapie sukcesji na wydmiach szarych. Wrzosowiska głównie z wrzosem zwyczajnym <i>Calluna vulgaris</i> i bażyną czarną <i>Empetrum nigrum</i> zajmują niewielkie, liczące kilkadziesiąt, a rzadko kilkaset metrów kwadratowych powierzchnie. Poza tym występuje jeszcze: borówka brusznica <i>Vaccinium vitis-idaea</i> (gatunek wyróżniający m.in. dla wrzosowisk brusznicowo-bażynowych), borówka czarna <i>Vaccinium myrtillus</i> . Występowanie krzewów (głównie różnych gatunków wierzb) jest pozostałością po sztucznym utrwalaniu wydm.

Zniszczenia mechaniczne	Zniszczenia związane są z penetracją i presją turystyczną w pobliżu miejscowości i ośrodków turystycznych. Są to „dzikie” ścieżki i niszczenie pokryw roślinnej pojazdami mechanicznymi.
Perspektywy ochrony	Ocenie powinny podlegać realne możliwości zachowania właściwego stanu siedliska oraz poprawy stanu niewłaściwego. W opisie należy umieścić informację na temat potencjalnych zabiegów ochronnych dla zachowania bądź poprawy stanu siedliska. Dotychczas prowadzony monitoring wykazał stan siedliska i jego perspektywy ochrony jako U1 (w zachodnim i środkowym zasięgu występowania) i XX we wschodnim zasięgu występowania ze względu na brak jeszcze dostatecznych informacji o siedlisku. Ocena ogólna określona została jako niezadowolająca (główną przyczyną jest działalność człowieka).

Tab. 2. Waloryzacja parametrów stanu oraz wskaźników specyficznej struktury i funkcji siedliska przyrodniczego 2130 – nadmorskie wydmy szare *Helichryso-Jasionetum litoralis*

Parametr/Wskaźnik	Właściwy FV	Niezadowolający U1	Zły U2
Powierzchnia siedliska na stanowisku	Nie podlega zmianom lub zwiększa się	Inne kombinacje	Wyraźny spadek powierzchni siedliska w porównaniu z wcześniejszymi badaniami lub podawanymi w literaturze
Specyficzna struktura i funkcje			
Charakterystyczna kombinacja florystyczna	Występują co najmniej 3 gatunki charakterystyczne i wyróżniające dla zespołu roślin zielnych, bogata warstwa porostowo-mszysta z pokryciem ponad 50%	Występują co najmniej 2 gatunki charakterystyczne i wyróżniające, pokrycie warstwy porostowo-mszystej <50%	Inne kombinacje; siedlisko zniekształcone w wyniku działania czynników antropogenicznych lub naturalnych, warstwa porostowo-mszysta ulega niszczeniu
Obce gatunki inwazyjne	Brak	Stopień pokrycia, w skali Br.-Bl., wszystkich obcych gatunków inwazyjnych łącznie wynosi najwyżej 1	Stopień pokrycia, w skali Br.-Bl., gatunków inwazyjnych jest większy od 1
Rodzime gatunki ekspansywne roślin zielnych	Brak	Stopień pokrycia, w skali Br.-Bl., wszystkich gatunków ekspansywnych łącznie wynosi najwyżej 1	Stopień pokrycia, w skali Br.-Bl., gatunków ekspansywnych jest większy od 1
Obecność nalołu drzew	Brak nalołu, lub pojedyncze siewki sosny	Nalot drzew zajmuje 1 w skali Br.-Bl. Zjawisko świadczy o procesie sukcesji w kierunku boru	Nalot drzew zajmuje powyżej 1 w skali Br.-Bl.
Gatunki nitrofilne	Brak	Jeden lub dwa gatunki ze stopniem pokrycia w skali Br.-Bl. „r” lub „1”	Pokrycie któregoś z gatunków, w skali Br.-Bl., większe od 1, lub więcej niż dwa gatunki nitrofilne
Występowanie abrazji	Brak abrazji, wybrzeże akumulacyjne	Rzadkie podcinanie wałów wydmy białych i przednich	Podcinanie i tworzenie się klifowych krawędzi wydmy szarej, co może stanowić zagrożenie dla trwałości siedliska

Obecność krzewów i krzewinek	Brak	Stopień pokrycia gatunku, w skali Br.-Bl, na 1; mogą być to gatunki siedlisk małopowierzchniowych tworzących naturalny ciąg sukcesyjny, np. nadmorskie wrzosowiska bażynowe	Stopień pokrycia gatunku, w skali Br.-Bl, powyżej 1; mogą to być nasadzenia sztuczne lub płat wrzosowiska bażynowego, zarośli wierzbowych
Zniszczenia mechaniczne	Brak	Wyraźne ścieżki zwierzy-ny i penetracji ludzkiej poza szlakami, zniszczenia pojazdami mechanicznymi	Ścieżki penetracji ludzkiej poza szlakami, zniszczenia pojazdami mechanicznymi, które uruchomiły procesy eoliczne
Ogólnie struktura i funkcje	Wszystkie wskaźniki kardynalne oceniono na FV, pozostałe wskaźniki przynajmniej U1	Wszystkie wskaźniki kardynalne oceniono przynajmniej na U1	Jeden lub więcej wskaźników kardynalnych oceniono na U2
Perspektywy ochrony	Siedlisko znajduje się w obszarze chronionym, na akumulacyjnym fragmencie wybrzeża	Sporadyczna abrazja sąsiednich wydmy białych i przednich, sporadyczne procesy eoliczne	Uruchomione procesy eoliczne, intensywna abrazja brzegu podcinająca krawędzie wydmy szarych, zagrożenie trwałości siedliska
Ocena ogólna	Wszystkie parametry oceniono na FV	Jeden lub więcej parametrów oceniono na U1, brak ocen U2	Jeden lub więcej parametrów oceniono na U2

Wskaźniki kardynalne

- Charakterystyczna kombinacja florystyczna
- Rodzime gatunki ekspansywne roślin zielnych
- Obecność nalotu drzew
- Gatunki nitrofilne
- Występowanie abrazji
- Zniszczenia mechaniczne

3. Przykład wypełnionej karty obserwacji siedliska przyrodniczego na stanowisku

Karta obserwacji siedliska przyrodniczego na stanowisku	
Stanowisko – informacje podstawowe	
Kod i nazwa siedliska przyrodniczego	2130 Nadmorskie wydmy szare
Nazwa stanowiska	Przebrno/Siekierki
Typ stanowiska	Badawcze
Zbiorowiska roślinne	<i>Elymo-Ammophiletum arenariae</i> , <i>Helichryso-Jasionetum litoralis</i> , nasadzenie sosny zbliżone do <i>Empetro nigri-Pinetum</i>
Opis siedliska na stanowisku	Drugi wał wydmy o wysokości do około 10 m

Powierzchnia płatów siedliska	Blisko 0,2 ha
Obszary chronione, na których znajduje się stanowisko	Park Krajobrazowy „Mierzeja Wiślana” PLH 280007 Zalew Wiślany i Mierzeja Wiślana Pas techniczny Urzędu Morskiego w Gdyni
Zarządzający terenem	Urząd Morski w Gdyni
Współrzędne geograficzne	N 54°22' ..."; E 19°22' ..."
Wymiary transektu	10x200 m
Wysokość n.p.m.	5–10 m
Nazwa obszaru	Zalew Wiślany i Mierzeja Wiślana
Raport roczny – informacje podstawowe	
Rok	2008
Typ monitoringu	Szczegółowy
Koordynator	Sebastian Nowakowski
Dodatkowi koordynatorzy	
Zagrożenia	Niewłaściwe zabiegi utrwalające wydmy
Inne wartości przyrodnicze	Liczna populacja kostrzewy poleskiej <i>Festuca polesica</i>
Monitoring jest wymagany	Nie
Uzasadnienie	Niewielka presja turystyczna
Wykonywane zabiegi ochronne i ocena ich skuteczności	Nasadenia ochronne (w tym również gatunków obcych) w celu utrwalania wydmy
Propozycje wprowadzenia działań ochronnych	Zaniechanie nasadzeń ochronnych gatunków obcych; egzekwowanie zakazu wstępu na wydmy; uprzątnięcie śmieci
Data kontroli	2.07.2008 i 25.08.2008
Uwagi	
Stan ochrony siedliska przyrodniczego na stanowisku	
Zdjęcie fitosocjologiczne I	
Współrzędne geograficzne środka, wys. n.p.m. Powierzchnia zdjęcia, nachylenie, ekspozycja Zwarcie warstw a, b, c, d Wysokość warstw a, b, c, d Jednostka fitosocjologiczna	Współrzędne geograficzne: N 54°22' ..."; E 19°22' ..." Powierzchnia zdjęcia: 5x5 m = 25 m ² , nachylenie: 10°, ekspozycja: NWW Zwarcie warstw (%): a – 0, b – 0, c – 50, d – 75 Wysokość warstw (cm): a – 0, b – 0, c – 30, d – do 10 Jednostka fitosocjologiczna: <i>Helichryso-Jasionetum litoralis</i> Gatunki: <i>Aira praecox</i> +, <i>Artemisia campestris</i> subsp. <i>sericea</i> 1, <i>Cardaminopsis arenosa</i> 1, <i>Corynephorus canescens</i> 2, <i>Deschampsia flexuosa</i> +, <i>Festuca ovina</i> s.str. +, <i>Festuca polesica</i> +, <i>Festuca rubra</i> subsp. <i>litoralis</i> +, <i>Hieracium umbellatum</i> var. <i>linariifolium</i> +, <i>Jasione montana</i> var. <i>litoralis</i> 2, <i>Lathyrus japonicus</i> subsp. <i>maritimus</i> 2, <i>Pinus sylvestris</i> (c) +, <i>Polypodium vulgare</i> 1, <i>Rumex tenuifolius</i> 1, <i>Vicia hirsuta</i> +. Mszaki i porosty: <i>Brachythecium albicans</i> 3, <i>Ceratodon purpureus</i> 2, <i>Cladonia furcata</i> 2, <i>Cladonia pyxidata</i> 1, <i>Cladonia rangiformis</i> +, <i>Coelocaulon aculeatum</i> +, <i>Dicranum scoparium</i> 2, <i>Hypnum cupressiforme</i> var. <i>ericetorum</i> 2, <i>Hypogymnia physodes</i> +, <i>Peltigera rufescens</i> +, <i>Pleurozium schreberi</i> 1, <i>Pseudoscleropodium purum</i> 2

Zdjęcie fitosocjologiczne II	
Współrzędne geograficzne środka, wys. n.p.m., Powierzchnia zdjęcia, nachylenie, ekspozycja, Zwarcie warstw a, b, c, d Wysokość warstw a, b, c, d Jednostka fitosocjologiczna	Współrzędne geograficzne: N 54°22' ..."; E 19°22' ..." Powierzchnia zdjęcia: 5x5 m = 25 m², nachylenie: 10°, ekspozycja: NWW Zwarcie warstw (%): a – 0, b – 0, c – 50, d – 75 Wysokość warstw (cm): a – 0, b – 0, c – 40, d – do 10 Jednostka fitosocjologiczna: <i>Helichryso-Jasionetum litoralis</i> Gatunki: <i>Aira praecox</i> +, <i>Artemisia campestris</i> subsp. <i>sericea</i> 1, <i>Cardaminopsis arenosa</i> 1, <i>Corynephorus canescens</i> 2, <i>Festuca ovina</i> s.str. 1, <i>Festuca polesica</i> 1, <i>Festuca rubra</i> subsp. <i>litoralis</i> +, <i>Hieracium umbellatum</i> var. <i>linariifolium</i> +, <i>Jasione montana</i> var. <i>litoralis</i> 2, <i>Lathyrus japonicus</i> subsp. <i>maritimus</i> 2, <i>Sedum acre</i> +, mszaki i porosty: <i>Brachythecium albicans</i> 2, <i>Ceratodon purpureus</i> 1, <i>Cladonia fimbriata</i> + <i>Cladonia furcata</i> 1, <i>Cladonia pyxidata</i> 2, <i>Cladonia rangiformis</i> 1, <i>Dicranum scoparium</i> 2, <i>Hypnum cupressiforme</i> var. <i>ericetorum</i> 1, <i>Peltigera rufescens</i> 2, <i>Plagiomnium affine</i> 1, <i>Pleurozium schreberi</i> 1, <i>Pseudoscleropodium purum</i> 3
Zdjęcie fitosocjologiczne III	
W Współrzędne geograficzne środka, wys. n.p.m. Powierzchnia zdjęcia, nachylenie, ekspozycja Zwarcie warstw a, b, c, d Wysokość warstw a, b, c, d Jednostka fitosocjologiczna	Współrzędne geograficzne: N 54°22' ..."; E 19°22' ..." Powierzchnia zdjęcia: 5x5 m = 25 m², nachylenie: 10°, ekspozycja: NWW Zwarcie warstw (%): a – 0, b – 0, c – 60, d – 80 Wysokość warstw (cm): a – 0, b – 0, c – 40, d – do 10 Jednostka fitosocjologiczna: <i>Helichryso-Jasionetum litoralis</i> Gatunki: <i>Ammophila arenaria</i> 1, <i>Artemisia campestris</i> subsp. <i>sericea</i> 1, <i>Calamagrostis epigejos</i> +, <i>Cardaminopsis arenosa</i> 1, <i>Cerastium semidecandrum</i> +, <i>Corynephorus canescens</i> 3, <i>Festuca ovina</i> s.str. 1, <i>Festuca polesica</i> +, <i>Hieracium umbellatum</i> var. <i>linariifolium</i> +, <i>Jasione montana</i> var. <i>litoralis</i> 3, <i>Lathyrus japonicus</i> subsp. <i>maritimus</i> 2, <i>Quercus robur</i> (c) +, <i>Polypodium vulgare</i> 1, mszaki i porosty: <i>Brachythecium albicans</i> 2, <i>Ceratodon purpureus</i> 1, <i>Cladonia fimbriata</i> 1, <i>Cladonia pyxidata</i> 1, <i>Cladonia rangiformis</i> 1, <i>Dicranum scoparium</i> 2, <i>Hypnum cupressiforme</i> var. <i>ericetorum</i> 1, <i>Hypogymnia physodes</i> +, <i>Peltigera rufescens</i> 2, <i>Pleurozium schreberi</i> 2, <i>Pseudoscleropodium purum</i> 2

TRANSEKT			
Parametry/wskaźniki	Opis wskaźnika	Wartość parametru/wskaźnika	Ocena parametru/wskaźnika
Powierzchnia siedliska		blisko 0,2 ha	FV
Specyficzna struktura i funkcje			FV
Charakterystyczna kombinacja florystyczna	Lista gatunków charakterystycznych (polska i łacińska nazwa); podać udział procentowy powierzchni zajętej przez każdy gatunek na transekcie (z dokładnością do 10%)	Bylica polna nadmorska <i>Artemisia campestris</i> subsp. <i>sericea</i> 20%, jasioniec piaszkowy <i>Jasione montana</i> 50%, jastrzębiec baldaszkowaty nadmorski <i>Hieracium umbellatum</i> var. <i>linariifolium</i> 30%	FV

Gatunki dominujące	Lista gatunków dominujących na transekcje (polska i łacińska nazwa); podać udział procentowy powierzchni zajętej przez każdy gatunek na transekcje (z dokładnością do 10%); należy wymienić tylko gatunki o pokryciu $\geq 10\%$	Groszek nadmorski <i>Lathyrus japonicus</i> subsp. <i>maritimus</i> 40%, jasieniec piaszkowy <i>Jasione montana</i> 50%, krótkosz bielejący <i>Brachythecium albicans</i> (d) 50%, pawężnica <i>Peltigera rufescens</i> (d) 50%, szczotlika siwa <i>Corynephorus canescens</i> 60%	FV
Obce gatunki inwazyjne	Lista inwazyjnych gatunków obcych geograficznie (polska i łacińska nazwa); podać udział procentowy powierzchni zajętej przez każdy gatunek na transekcje (z dokładnością do 10%)	Brak	FV
Rodzime gatunki ekspansywne roślin zielnych	Lista gatunków (polska i łacińska nazwa); podać udział procentowy powierzchni zajętej przez każdy gatunek na transekcje (z dokładnością do 10%)	Brak	FV
Gatunki nitrofilne	Lista gatunków (polska i łacińska nazwa); podać udział procentowy powierzchni zajętej przez każdy gatunek na transekcje (z dokładnością do 10%), np. <i>Urtica urens</i> , związana z nadmierną penetracją wydmy przez ludzi i eutrofizacją siedliska	Rzeżusznik piaszkowy <i>Cardaminopsis arenosa</i> 10%, szczaw wąskolistny <i>Rumex tenuifolius</i> do 5%	FV
Obecność nalotu drzew	Lista gatunków (polska i łacińska nazwa); podać udział procentowy powierzchni zajętej przez każdy z gatunków na transekcje (z dokładnością do 10%), np. sosna lub brzoza	Brzoza brodawkowata <i>Betula pendula</i> <1%, dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> <1%, sosna zwyczajna <i>Pinus sylvestris</i> do 5%	FV
Obecność krzewów i krzewinek	Lista gatunków (polska i łacińska nazwa), oraz podać udział procentowy powierzchni zajętej przez każdy z gatunków na transekcje (z dokładnością do 10%)	Brak	FV
Występowanie procesów eolicznych	Intensywne/sporadyczne/brak; Procent powierzchni transektu poddane procesom eolicznym (z dokładnością do 10%), występujące formy eoliczne	Nieznaczne nawiewanie piasku (100%)	FV
Występowanie abrazji	Intensywne/sporadyczne/brak Procent powierzchni transektu poddane procesom abrazji (z dokładnością do 10%), występujące formy abrazji	Brak	FV
Zniszczenia mechaniczne	Rodzaj zniszczeń i procent zniszczonej powierzchni transektu	Nie stwierdzono	FV
Perspektywy ochrony		Dobre, pod warunkiem zaniechania nasadzeń ochronnych	FV
Ocena ogólna Należy również podać udział procentowy powierzchni siedliska o różnym stanie zachowania na całym stanowisku (w stosunku do całkowitej powierzchni siedliska na stanowisku)		FV	FV
		U1	
		U2	

Działalność człowieka				
Kod	Nazwa działalności	Intensywność	Wpływ	Opis
161	Zalesianie	A	–	Nasadzenia sosny i róży pomarszczonej
720	Wydeptywanie, nadmierne użytkowanie	C	–	Penetracja terenu przez turystów i grzybiarzy

4. Siedliska o podobnej charakterystyce ekologicznej

Metodyka po pewnych niewielkich modyfikacjach w sposobie oceny parametru „specyficzna struktura i funkcje” może zostać zastosowana do nadmorskich wrzosowisk bażynowych 2140.

5. Ochrona siedliska

W wyniku prowadzonego monitoringu w latach 2006–2008 stan zachowania siedliska na całym swoim zasięgu od Świnoujścia po Hel i Mierzeję Wiślaną został określony jako zły (U2). Przyczyną jest nadmierna i ciągle się rozwijająca presja turystyczna oraz działalność abrazyjna morza. Fragmenty najlepiej zachowanych wydmy szarych występują w okolicach Świnoujścia i na Mierzei Łebskiej (obszar Słowińskiego Parku Narodowego) oraz w rezerwatach: Mierzeja Sarbska i Białogóra. Brak wytycznych dotyczących czynnej ochrony, regeneracji i przede wszystkim restytucji ekosystemów wydmy, które według czerwonej listy ekosystemów morskich są poważnie zagrożonymi siedliskami przyrodniczymi. Brzeg morski chroniony jest jedynie w wyniku technicznej ochrony, co przyczynia się do zaniku i zniekształcenia tych wrażliwych siedlisk. Podobnie jak nasadzenia drzew i krzewów, często obcego pochodzenia, jak np. wierzbę ostrolistną *Salix acutifolia*. Kolejnym czynnikiem destrukcyjnym jest brak świadomości wśród lokalnej społeczności o tym, jak te cenne ekosystemy są bardzo wrażliwe na presję różnych form niekontrolowanej turystyki oraz inne działania antropogeniczne. Również naturalne procesy eoliczne powodują niszczenie siedliska. Jednak, jeśli brzeg nie ulegnie abrazji, często następuje jego samoistna regeneracja.

Ochrona bierna jest najważniejszym typem ochrony. Brak jakiejkolwiek ingerencji w siedlisko powoduje zachowanie i trwanie ekosystemu przez długi czas. Konieczne są częstsze kontrole przestrzegania przepisów zabraniających chodzenia po wydmach. Niezbędne są konsultacje i zacieśniona współpraca z Urzędem Morskim, gospodarzem Pasa Technicznego, w celu jak najbardziej efektywnych działań na rzecz trwałego zachowania priorytetowego siedliska przyrodniczego.

6. Literatura

- Buliński M. 1987. Gatunki introdukowane na wydmach nadmorskich Mierzei Wiślanej. Zeszyty Naukowe Wyd. Biologii Geografii i Oceanologii UG, Bio. 8: 67–75.
- Herbich J. 1997. Czerwona księga biotopów morskich i nadmorskich w polskiej strefie Morza Bałtyckiego (mscr.). MŚZNiL.

- Piotrowska H. 1988. The dynamics of the dune vegetation on the Polish Baltic coast. *Vegetatio* 77(1–3): 169–175.
- Piotrowska H. 2002. Zbiorowiska psammofilne na wydmach polskiego brzegu Bałtyku. *Acta Botanica Cassubica* 3: 5–42.
- Piotrowska H. Stasiak J. 1982. Zbiorowiska na wydmach Mierzei Wiślanej i ich antropogeniczne przemiany. *Fragm.Flor. Geobot.* 28 (2): 161–180.
- Piotrowska H., Gos K. 1995. Coastal dune vegetation in Poland: diversity and development [W:] van Dijk: Management and preservation of coastal habitats. Proceedings of multidisciplinary workshop in Jastrzębia Góra, Poland September 1–5 1993, EUCC Leiden, Netherlands: 71–77.
- Stasiak J. 1987. The distribution and state of maintenance of population of *Linaria odora* (M.Bieb.) Chav. subsp. *loeselli* (Schweigg.) Hartl on coastal sand dunes in Poland. *Zeszyty Naukowe Wydz. Biologii Geografii i Oceanologii UG*, Biol. 8: 79–88.

Opracowała: **Małgorzata Braun**